

TÜRKİYE’DE 2008-2009 KRİZİNDE UYGULANAN GENİŞLETİCİ VERGİ POLİTİKASININ ÜRETİM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Gülay AKGÜL YILMAZ *

Özet

Türkiye ekonomisi dışsal faktörlerin etkisi ile 2008 yılında başlayıp 2009 yılında şiddetlenen bir krizin etkisi altında kalmıştır. Talep daralmasının yarattığı üretim ve istihdam düşüşleri özellikle belli bazı sektörler üzerinde daha fazla hissedilmiştir. Söz konusu krizi aşmak için Keynesyen durgunlukla mücadele politikasının vergi indirimleri ayağı, Katma Değer Vergisi (KDV) ve Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) gibi mal veya hizmetin fiyatına dahil edilerek alınan ve böylelikle konu edildiği mal ve hizmetlerin fiyatını yükselten vergilerde indirime gitmek şeklinde uygulanmıştır. Bu çalışmada öncelikle bahsedilen dönemde en önemli üretim düşüşlerinin olduğu sektörler tespit edilmiş, daha sonra KDV ve ÖTV indirimlerini uygulamaya koyan Bakanlar Kurulu Kararları incelenerek söz konusu indirimlerin yöneldiği sektör ile mal ve hizmetler tespit edilmiştir. Son olarak da vergi indirimlerinin uygulandığı sektörlerde üretim artışı şeklinde beklenen etkinin ne ölçüde sağlandığı incelenmiştir. Sonuçta, KDV ve ÖTV indirimlerinin yöneldiği imalat sanayi; gıda, tekstil, mobilya imalatı, motorlu taşıt, bilgisayar ve elektronik eşya alt kollarında, uygulandıkları dönemlerle sınırlı olmak üzere, kapasite kullanım oranı üzerinde olumlu etki yaratılmış olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca turizm sektöründe ilk iki yıl gelir artışı sağlandığı fakat daha sonra etkinin ortadan kalktığı, inşaat sektöründe ise üretim, ciro ve istihdam endeksinin bir önceki yıl aynı dönemine göre gerileme göstermiş olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vergi İndirimleri, Ekonomik Kriz, Vergi Politikası

JEL Sınıflaması : E30, E62, E63, H20, H30, H6

THE EFFECTS OF THE EXPANSIONARY TAX POLICIES IMPLEMENTED DURING THE 2008-2009 ECONOMIC CRISIS IN TURKEY ON PRODUCTION

Abstract

Turkish economy experienced an economic crisis starting in 2008 and gaining strength in 2009 due to external factors. The decrease in production and employment caused by a dampening in demand has been felt more deeply in certain sectors. In order to overcome the mentioned economic crisis, the tax cut- component of the Keynesian anti- recessionary policy was adopted in the form of decreasing taxes such as the VAT (Value Added Tax) and PCT (Private Consumption Tax) and thus increasing the prices of products and services. In this study, firstly, the sectors in which the decreases in production were the highest rates are determined. Then, the decisions of the Council of Ministers regarding the VAT and PCT cuts are analyzed for identifying the sectors, products and services in which such tax cuts were implemented. Finally, the extent to which the desired effect of the increase in production has been achieved in the sectors In which the tax cuts

* Doç. Dr. Marmara Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

were implemented are determined. As a result of the above-mentioned analyses, it can be stated that the VAT and PCT cuts implemented in such sectors as the manufacturing industry, food, textiles, furniture manufacturing, motor vehicles, computer and electronic equipment have yielded positive results on the capacity utilization rates within the specific terms in which tax cuts were implemented. Nevertheless, in the tourism sector, it has been found out that although there was an increase in revenues for the first two years, such an increase have not been witnessed thereafter. As for the construction sector; it has been found out that there have been no positive effects of the tax cuts on neither turnover nor employment.

Keywords: Economic crises, Tax cuts, Tax policies.

JEL Classification: E30, E62, E63, H20, H30, H62

1. Giriş

Ekonomide konjonktürün daralma aşamasında üretim ve buna bağlı olarak istihdamı artırmak için “genişletici maliye politikası” izlenmesi gerektiği yönündeki öngörü 1929 krizi sonrasında 1930’lu yıllarda J. Maynard Keynes tarafından ortaya atılmıştır. Keynesyen görüşe göre üretim ve istihdamı belirleyen toplam taleptir ve bu da cari kullanılabilir gelirin fonksiyonudur. Bu sebeple ekonomide toplam talebin artırılması için, devlet müdahalesi ile cari kullanılabilir gelirin artırılması gerekmektedir. Cari kullanılabilir gelir düzeyini etkilemek için devletin sahip olduğu araçlar; vergi ve kamu harcamalarıdır. Devlet, vergi indirimleri ve/veya kamu harcamaları artışı ile başka bir deyişle borçlanma ile finanse edilen açık bütçe politikasıyla durgunlukla mücadele etmelidir. Böylelikle ekonomide toplam talep artacak, buna bağlı olarak müteşebbisler üretimi artırma kararı alacaklar, ekonomide üretim ve istihdamda artış olacaktır.

Türkiye ekonomisinde 2008 yılında dış alemden kaynaklanan faktörlerin etkisi ile bir taraftan GSYH’nın hacminde daralmalar diğer taraftan da işsizlik oranında artışlar görülmüştür. İmalat sanayii belli alt kollarında, inşaat sektörü ve turizm sektöründe daha belirgin bir şekilde görülen üretim düşüşleri ve buna bağlı olarak işsizlik oranındaki artışlar ortaya çıkmıştır. Bu durumla mücadele etmeye yönelik olarak geçici süreli ve sadece belli mal ve hizmetlere uygulanan KDV ve ÖTV de oran indirimlerine gidilmiştir. Böylelikle üretimde düşüş kaydedilen sektörlerce üretilen ürünlerin fiyatları diğer mal ve hizmet fiyatlarına göre nispi olarak geriletilmek suretiyle, tüketicilere veri gelir düzeyinde fiyatı düşen mal ve hizmetleri satın almak suretiyle rant elde etme imkanı sunulmuş, bu şekilde talep artırılarak sektörel canlanmayı sağlamak hedeflenmiştir.

Bu çalışmada bahsedilen politikanın amacına ulaşip ulaşmadığı başka bir deyişle Keynesyen genişletici vergi politikasının kısa dönemde Türkiye’de belli sektörlerin üretimi üzerinde olumlu etki yaratıp yaratmadığı sorusunun cevabı aranmıştır. Bu bağlamda öncelikle imalat sanayi alt kolları itibarıyla kapasite kullanım oranlarına ilişkin TÜİK verileri incelenmiş ve düşüşün olduğu sektörler ve düşüş oranları tespit edilmiştir. Daha sonra vergi indirimi uygulamalarını getiren yasal düzenlemeler incelenerek vergi indirimlerinin yöneldiği alt sektörler tespit edilmiş, son olarak vergi indirimlerinin uygulamaya konulmasıyla söz konusu alt sektörlerdeki kapasite kullanım oranlarında meydana gelen değişikliğin yönü ve oranı belirlenmiştir. Böylelikle dışsal faktörlerin etkisi ile oluşmuş üretim düşüşlerinin kısa dönemde mal/ hizmet vergilerindeki indirimler ile giderilip giderilemediği konusu değerlendirilmiştir.

2. Türkiye’de İmalat Sanayi Üretim Kapasitesi Kullanım Oranındaki Değişiklikler

Türkiye’de esas itibarıyla 2004 yılından itibaren büyüme hızı azalma eğilimine girmiştir. 2006 yılından itibaren işsizlik oranında artış görülmüş, 2007 yılından itibaren imalat sanayi üretim ka-

pasitesi kullanım oranında düşüşler olmuş, nihayetinde 2009 yılında ekonomide küçülme yaşanmıştır. Nitekim, GSYH'nın artış oranı 2004 yılında %9,4 iken, 2005 yılında %8,4'e, 2006 yılında %6,9'a, 2007 yılında %4,7'ye kadar düşmüştür. 2007 yılına göre 2008 yılında bir miktar yükselmiş de 2008 yılı büyüme oranı %6,9 olarak gerçekleşmiş olup 2009 yılında ise %4,7 oranında gerileme kaydetmiştir.

Türkiye imalat sanayi kapasite kullanım oranı ise 2007 yılında %78,2 iken %3,9 oranındaki gerileyerek 2008 yılında %75,1'e, 2007 yılına göre %16,8 oranındaki gerileme ile 2009 yılında %65'e düşmüştür¹. Tablo1'de 2007-2009 döneminde imalat sanayi alt sektörlerinde kapasite kullanım oranındaki değişiklikler ve oranlarına ilişkin tespitler yer almaktadır.

Tablo1- Türkiye İmalat Sanayi Alt Kolları İtibarıyla Kapasite Kullanım Oranları ve Değişimi (2007-2009)

İmalat Sanayi Kolları	2007	2008	Değişim (2007-2008) (%)	2009	Değişim (2008-2009) (%)	Değişim (2007-2009) (%)
Radyo, TV haberleşme ve cihazları imalatı	73,4	61,1	-16,7	68,7	12,4	-6,4
Tekstil ürünleri	78,6	70,9	-9,7	67,4	-4,9	-14,2
Mobilya imalatı	72,2	67,1	-7	58,0	-13,5	-19,6
Gıda ürünleri ve içecek sanayi	75,3	73,1	-2,9	68,6	-6,1	-8,8
Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	82	77,1	-5,9	66,0	-14,3	-19,5
Basım yayım, plaka, kaset vb. kayıtlı medyanın çoğaltılması	68,6	64,9	-5,3	67,4	3,8	-1,74
Elektrikli makine ve cihazları sanayi	85,3	81,6	-4,3	65,9	-19,2	-22,7
Kok kömürü rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt	91	87,1	-4,2	53,7	-38,3	-40,9
Makine ve teçhizat imalatı	74,6	71,4	-4,2	60,7	-14,9	-18,6
Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı,	83,2	79,8	-4,0	71,6	-10,2	-13,9
Ana metal sanayi	85,5	82,6	-3,3	69,9	-15,3	-18,2
Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı	86,5	83,7	-3,2	57,8	-30,9	-33,1
Metal eşya sanayi (makine ve teçhizat hariç)	72,4	70,2	-3,0	56,7	-19,2	-21,6
Giyim eşyası imalatı,	70	72,3	3,2	67,2	-7,0	-4
Derinin tabaklanması, işlenmesi, bavul, çanta, ayakkabı vb. imalatı	59,5	60,8	2,1	58,2	-4,2	-2,1

Kaynak: <http://evds.tcmb.gov.tr/cgi-bin/famecqi> (Erişim Tarihi: 25 Mart 2010) İmalat sanayi alt kolları itibarıyla aylık kapasite kullanım oranları esas alınarak hesaplanıp oluşturulmuştur.

¹ <http://evds.tcmb.gov.tr/cgi-bin/famecqi> (Erişim Tarihi: 25 Mart 2010) elde edilen verilere dayalı olarak hesaplanmıştır.

Tablodan da görüldüğü gibi 2008 yılında imalat sanayi alt kolları itibarıyla kapasite kullanım oranında en önemli düşüşler sırasıyla;

- radyo, TV haberleşme ve cihazları imalatı (%16,7),
- tekstil ürünleri (%9,7) ,
- mobilya imalatı (%7) ,
- metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı (%5,9),
- basım yayım ve kayıtlı medyanın çoğaltılması (%5,3) alanlarında olmuştur.

2007 yılına göre 2008 yılında kapasite kullanım oranında en önemli düşüşün yaşandığı radyo, TV haberleşme cihazları imalatı alt kolunda 2009 Nisan ayı sonrasında kapasite kullanım oranında %12,4 gibi önemli oranda artış olmuştur.

2008 yılına göre 2009 yılında; radyo, TV haberleşme ve cihazları imalatı ile basım yayım, plaka, kaset vb. kayıtlı medyanın çoğaltılması alt kollarında üretim kapasitesi kullanım oranlarında yükselmeler görülmüştür. Bununla beraber diğer 13 alt kolda gerilemeler devam etmiştir. 2008 yılına göre 2009 yılında üretim kapasitesi kullanım oranında en önemli düşüşler sırasıyla;

- kok kömürü rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt (%38,3),
- motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı (%30,9)
- elektrikli makine ve cihazları sanayi ve metal eşya sanayi (%19,2),
- ana metal sanayi (%15,3)
- makine ve teçhizat imalatı (%14,9),
- metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı (%14,3)
- mobilya imalatı (%13,5)
- giyim eşyası imalatı (%7) alt kollarında gerçekleşmiştir.

2007 yılına göre 2009 yılında imalat sanayiinde yer alan 15 alt kol içinde üretim kapasitesi kullanım oranlarında en önemli düşüşlerin olduğu kollar sırasıyla;

- kok kömürü rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt (%40,9),
- motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı (%33,1),
- elektrikli makine ve cihazları sanayi (%22,7),
- metal eşya sanayi (makine ve teçhizat hariç) (%21,6),
- mobilya imalatı (%19,6)
- metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı (%19,5)
- makine ve teçhizat imalatı (%18,6),
- ana metal sanayi (%18,2),
- tekstil ürünleri (%14,2),
- kağıt ve kağıt ürünleri imalatı (%13,9),
- gıda ürünleri ve içecek sanayi (%8,8)' dir.

3. Turizm ve İnşaat Sektörü Üretimindeki Değişiklik

2000-2009 periyodunda Türkiye’de inşaat sektörü büyüme oranları incelendiğinde; sektörde olağan dönemlerde iki yılda bir daha yüksek oranlarda büyümenin gerçekleştiği buna mukabil kriz yıllarında üretim düşüşlerinin gerçekleşmiş olduğu görülmektedir.

Tablo 2-Türkiye’de İnşaat Sektörü Büyüme Oranı (2000-2009)

Yıllar	(%)
2000	4,9
2001	-17,4
2002	13,9
2003	7,8
2004	14,1
2005	9,3
2006	18,5
2007	5,5
2008	-7,5
2009	-16,4
2010	18,6

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 25 Mart 2010)

Tablo 2’de yer alan veriler incelendiğinde inşaat sektörü yıllık üretiminin 2001 yılı krizinde %17,4 oranında, 2008 yılında %8,2 oranında 2009 yılında ise %16,3 oranında gerilemiş olduğu görülmektedir.

2007-2010 döneminde Türkiye’de inşaat sektörü üretim hacmindeki düşüşler 2008 yılı başından itibaren gerçekleşmiştir (Bkz. Tablo 3).

**Tablo 3-Türkiye’de İnşaat Sektörü Üretiminde
Bir Önceki yıl Aynı Dönemine Göre Değişim Oranı (2007-2009) (%)**

Yıllar/Dönem	I.çeyrek	II.çeyrek	III.çeyrek	IV.çeyrek	Yıllık Ort.
2007	12,7	6,9	4,5	-0,1	5,5
2008	-1,8	-5,0	-9,8	-12,5	-7,5
2009	-18,8	-21,0	-17,5	-7,0	-16,4
2010	10,0	20,7	22,7	19,2	18,6

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 25.11.2012)

Daha ayrıntılı değerlendirme yapabilmek için inşaat sektörü üretiminde bir önceki yıl aynı dönemine göre üretim değişimlerine ilişkin dört çeyrek itibarıyla oluşturulmuş TÜİK verileri irdelendiğinde, gerileme trendinin 2008 ilk çeyreğinde başladığı ve 2009 yılı sonuna kadar devam ettiği görülmektedir. Üretimdeki gerilmenin dönem boyunca bir sonraki çeyrekte öncekine göre daha yüksek oranda gerçekleşmiş olduğu, bunun da sektörün gidişi ile ilgili önemli endişeleri beraberinde getirdiği görülmektedir. Tablo 3’de yer verilmiş olan veriler söz konusu sektör üretiminin 2008 yılı ilk çeyrekte %1,8 oranında, ikincide %5, üçüncü çeyrekte %9,8 ve dördüncü çeyrekte %12,5 oranında gerilemiş olduğunu ortaya koymaktadır. 2008 yılı üretimde gerileme oranı ortalama %7,5 olmuştur. Üretim hacmindeki düşüş eğilimi 2009 yılında daha ciddi boyutlarda devam etmiştir. Üretim miktarındaki düşüş oranı bir önceki yıl aynı dönem değerine göre 2009 yılı ilk çeyreğinde %18,8 oranında, ikinci çeyreğinde %21, üçüncü çeyreğinde %17,5 ve dördüncü çeyreğinde ise %7

oranında olmuştur². 2009 yılı üretim düşüşü bir önceki yılın iki katından biraz fazla büyüklükte (%16,5 oranında) gerçekleşmiştir. 2007 yılında yıllık üretim %5,5 oranında artmışken 2008 yılında yıllık %7,5 sonra 2009 yılında yıllık 16,5 oranında gerileme göstermiş olması ekonominin gidişi ile ilgili ciddi endişeleri yaratıcı gelişmeler olmuştur.

Aynı periyod içinde 2008 yılında turizm sektörünün sağladığı gelir bir önceki yıla göre %21,3 oranında artmışken, 2009 yılında %1,3 oranında gerilemiş olması bu sektörde de ciddi bir endişe yaratmanın ötesinde ekonomide üretim ve istihdam düşüşlerinin daha önemli ölçüde gerçekleşme potansiyeli taşıdığına dair düşüncelerin gelişmesini destekleyici olmuştur.

Tablo 4- Türkiye’de Turizm Gelirleri Artış Oranı (2002-2009)

Yıllar	(%)
2007	12,6
2008	21,3
2009	-1,3
2010	-0,5
2011	12,7

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi:25 Kasım 2012) Turizm Geliri, Gideri ve Ortalama Geceleme Sayısı, 2001-2013 verileri kullanılarak hesaplanıp oluşturulmuştur.

4. İşsizlik ve İstihdam Oranındaki Gelişmeler

Türkiye’deki işsizlik oranında da özellikle 2006 yılı sonrasında 2010 yılına kadar artış trendi görülmüştür. Nitekim, 2006 yılında %10,2 oranında olan işsizlik, 2007 yılında %10,3’e, 2008 yılında %11’e, 2009 yılında ise %14’e kadar yükselmiştir. Türkiye’de işsizlik oranı 2007 yılına göre 2008 yılında %6,8 oranında artış gösterirken, 2008 yılına göre 2009 yılında %27,2 oranında artmıştır. 2007 yılına kıyasla 2009 yılında işsizlik oranı %35,9 oranında artmıştır.

Tablo 6- Türkiye’de İşsizlik Oranı (2005-2009)

Yıllar	(%)
2005	10,6
2006	10,2
2007	10,3
2008	11,0
2009	14,0
2010	11,9

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 25 Kasım 2012)

Türkiye’de işsizlik oranı yükselirken diğer taraftan da reel ücretlerde gerilemeler olmuştur. Nitekim, imalat sanayi reel ücret endeksi 2007 yılında 101 iken, 2009 yılında 93’e gerilemiştir³. Başka bir deyişle çalışanların satın alma gücünde gerilemeler olmuştur. Artan işsizliğe bu da eklenince ekonomide talep düzeyinde düşüşlerin yaşanması kaçınılmaz olmuştur.

² <http://www.tuik.gov.tr>’ den elde edilen İnşaat Ciro ve Üretim Endeksleri ve Değişim Oranları (2005=100) verilerine dayalıdır.

³ Bkz. <http://www.hazine.gov.tr>, Aylık ekonomik göstergeler, İstihdam, Verimlilik ve Ücretler, s.81

5. Vergi İndirimleri Politikası ve Bu Doğrultudaki Uygulamalar

Ekonomide üretimin düştüğü bazı sektörleri canlandırmak için “vergi indirimleri politikası” uygulanmıştır. Ancak bu indirimler, mal ve hizmetler üzerine uygulanan dolaylı vergi özelliği taşıyan ve vergi hasılatı içinde en yüksek orana sahip olan KDV ve ÖTV ile ilgili olmuştur. Gelirler üzerinden alınan gelir vergisi ve kurumlar vergisi oranlarında indirimde gidilmemiştir. Bilindiği gibi KDV ve ÖTV mal ve hizmetlerin fiyatları üzerine uygulanmakta ve söz konusu mal ve hizmetlerin fiyatlarını yükseltmektedirler. Dolayısıyla bu vergilerin oranlarında veya ÖTV olarak uygulanan maktu tutarlarda yapılan indirim, ilgili olduğu mal ve hizmetlerin fiyatlarında kısa vadede düşüş yaratıp söz konusu mal ve hizmetlere olan talebi canlandırma özelliği taşımaktadır.

İşte bu sebeple Türkiye’de uygulanan KDV ve ÖTV indirimleri genel olarak;

1. Fiyatı düşen mal ve hizmetleri kısa vadede satın almayı karlı kılarak, tüketimle ilgili kararları olumlu etkilemek,
2. İndirim yapılan malın üretimine yönelik talebi artırarak, üreticilerin üretim kararını olumlu etkileyerek indirim uygulandığı mal ve hizmet piyasasında üretim ve istihdam artışı sağlamak amacıyla yönelik olmuştur.

Vergi indirimi politikasının bahsedildiği üzere iki ayağı olmuştur; birincisi bazı mal ve hizmetlere uygulanan KDV oranlarında indirim, ikincisi bazı mal ve hizmetler üzerine uygulanan ÖTV’de indirim.

5.1. KDV İndirimlerine İlişkin Düzenlemeler

KDV oran indirimleri KDV Kanunu 28 inci maddesi gereği Bakanlar Kurulu Kararı (BKK) ile gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda 2007 Mayıs-Mart 2009 periyodunda başlıca beş karar uygulamaya girmiştir. Bunlardan ilki 2007 tarih ve 12143 sayılı BKK, ikincisi 2007 tarih ve 13033 sayılı BKK, üçüncüsü 2009 tarih ve 14802 sayılı BKK, dördüncüsü 2009/14812 sayılı BKK ve beşincisi 2009 tarih ve 15081 sayılı BKK’dır.

KDV indirimleri politikasını uygulamaya yönelik ilk adım 30 Mayıs 2007 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan **2007/12143 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı** ile atılmıştır. Söz konusu karar esas itibarıyla; gıda sektörü, turizm sektörü, tekstil sektörü (fason üretim yapan tekstil ve konfeksiyon işletmelerinde üretilen mal ve hizmetler) ve sosyal hizmetler alanında gerçekleştirilen özel sektör faaliyetlerine yönelik olmuştur. Bu sektörlerde üretilen mal ve hizmetlerden sayılarak belirtilmiş olanlara uygulanan KDV oranı %18’den %8’e indirilmiştir. Böylelikle tüketiciye %10 oranında fiyat indirimi imkanı sunulmak istenmiştir.

Söz konusu Karar kapsamında yer almış indirimlerden bazıları hemen, bazıları 1 Haziran 2007 tarihinde uygulamaya girerken, diğer bazıları bütçe gelirleri üzerinde meydana getireceği olumsuz etki sebebiyle biraz daha ertelenerek 1 Ocak 2008 tarihi itibarıyla uygulamaya konulmuştur⁴. Bu doğrultuda; gıda sektöründe üretilen bazı mal ve hizmetlere yönelik indirim 1 Haziran 2007 itibarıyla yani derhal uygulamaya konulurken, bazılarının uygulanması 1 Ocak 2008 tarihine ertelenmiştir. Turizm işletmelerinin sunduğu hizmetlere yönelik indirim 1 Ocak 2008 itibarıyla uygula-

⁴ 1 Ocak 2008 tarihinden itibaren vergi oranı %18’den %8’e indirilecek mal ve hizmetler şunlardır;- Otel, motel, pansiyon, tatil köyü ve benzeri konaklama tesislerinde verilen geceleme hizmeti, -Lokanta, kahvehane, kır kahvesi, çay bahçesi, çay ocağı, kafeterya, pastane, ayakta yemek yenilen veya yemeği pakette satan ya da diğer şekillerde yemek hizmeti sunan yerler, içkili lokanta, kebabçı, ve benzeri yerlerde verilen yemek hizmetleri, -Kakao, kakao yağı ve kakaodan mamul çikolata, gofret, şeker, pralin gibi ürünler ile beyaz çikolata, -Sade gazoz, meyveli gazoz ve kolalı gazozlar.

maya konulurken, fason üretilen tekstil ürünlerine öngörülen indirim ile sosyal hizmetlere yönelik indirim 1 Haziran 2007 itibarıyla yani derhal uygulamaya konulmuştur.

Bu dönemde ekonomide KDV oranlarını düzenlemeye yönelik ikinci adım 30 Aralık 2007 tarihli ve 26742 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan **2007/13033 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı** ile atılmıştır. Bu karar ile esas itibarıyla KDV alanında önemli indirimler gerçekleşmemiş hatta bazı mal ve hizmetlere uygulanan KDV oranlarında artışa gidilmiştir.⁵ Bu bakımdan söz konusu kararı tümüyle ekonomiyi ya da bazı sektörleri canlandırmaya yönelik bir karar olmaktan ziyade, KDV oranlarında bazı düzenlemeler olarak kabul etmek gerekmektedir. Bu bağlamda;

- %1 KDV’ye tabi olan özürülülere ait araç ve gereçler istisna kapsamına alınmış,

- sanatsal faaliyetlere uygulanan KDV oranı müzelere giriş ücretlerini de kapsayarak 31 Aralık 2007 tarihinden geçerli olarak %18’den %8’e indirilmiş,

- işletme hakkı devrinde uygulanan %1 KDV uygulamasına 30 Aralık 2007 den geçerli olmak kaydıyla son verilmiştir.

Bu arada bunlara ilave olarak 4 Ocak 2008 tarih ve 26746 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan **107 sıra no’lu Genel Tebliğ** ile 5 Ocak 2008 tarihinden geçerli olmak üzere; fason tekstil ve konfeksiyon işleri ile pamuk, tiftik, yün ve yapağı ile ham post ve deri teslimlerinde %4 oranında KDV tevkifatı uygulaması başlatılmıştır. Bu uygulama ile 2007/12143 sayılı BKK kararı ile gerçekleştirilmiş ve 6 ay uygulama alanı bulmuş olan %10 oranındaki indirim, %6’ya düşürülmüştür. Bu şekilde nihai ürün üzerine uygulanan KDV oranı indiriminin yarattığı gelir kaybı bir miktar azaltılmaya çalışılmıştır.

16.3.2009 tarih ve 27171 sayılı Resmi Gazete’ de ilan edilen **2009/14802 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı** ile bazı KDV indirimleri ile ÖTV oranı indirimleri birlikte uygulamaya konulmuştur. Bu kısımda sadece KDV indirimlerinden bahsedilecek ÖTV indirimleri diğer başlıkta ele alınacaktır. Bu bağlamda;

-Net alanı 150m2 ve üzeri konut teslimlerinde KDV oranı %18’den %8’e indirilmiş ve

-Mükelleflerin indirimli orana tabi işlemlerine ait iade hesabına, bu karar kapsamında teslim ettikleri konutlar nedeniyle yükledikleri vergilerin dahil edilmeyeceği belirtilmiştir.

Bahsedilen düzenlemeyi çok kısa bir süre sonra 29.03.2009 tarih ve 27184 sayılı Resmi Gazete’de ilan edilen **2009/14812 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı** ile alınan KDV indirimlerinin uygulamaya konulması takip etmiştir. Söz konusu karar kapsamında; mobilya, bilişim ürünleri ve bazı sanayi ve iş makinaları alımlarında uygulanan KDV oranlarında indirimle gidilmiştir. Bu bağlamda Bakanlar Kurulu Kararında Gümrük Tarife İstatistik Pozisyon numarası belirtilmek üzere tek tek sayılmış olan bazı;

-Ev ve ofis mobilyalarında, %18 olan KDV oranı %8’e,

-Bilgisayar, bilişim ve büro makinelerinden alınan %18 oranındaki KDV %8’e,

⁵ 30.12.2007’den itibaren finansal kiralalarda uygulanan %1 oranı yerine malın tabi olduğu vergi oranının uygulanacağı belirtilmiş, İşletmelerde KDV indirim konusu yapılabilen binek otomobillerin ikinci el satışında uygulanan %1’lik oran %18’e yükseltilmiştir. Toptan et satışlarına uygulanan %1’lik oran perakende satışta geçerli olan %8’e yükseltilmiş, tekstil hammaddelerinde oran %1’den %8’e çıkarılmıştır, kan ve komponentlerinde uygulanan %1, %8’e çıkarılmıştır.

-KOBİ'lerin kullandığı bazı sanayi ve iş makinalarının alımında uygulanan %18 oranındaki KDV %8'e indirilmiştir⁶. Söz konusu indirimler başlangıçta 30 Haziran 2009 tarihine kadar uygulanmıştır.

Bu konudaki son düzenleme 16.06.2009 tarih ve 27260 (mükerrer) sayılı Resmi Gazete' de ilan edilen **2009/15081 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı** ile yapılmıştır. Bu karar da yine bazı KDV ve ÖTV oranlarının yeniden düzenlenmesine ilişkindir. Ancak bu karar ile bir önceki Bakanlar Kurulu Kararı (2009/14812) ile mobilya ve bilgisayar üzerinden alınan KDV'de yapılmış olan indirimin aynen devam etmesi sağlanmış, başka bir deyişle söz konusu karar ile bu uygulamanın süresi uzatılmıştır. Bunun yanı sıra bazı ÖTV oranı düzenlemeleri gerçekleştirilmiştir.

5.2. ÖTV İndirimlerine İlişkin Düzenlemeler

Türkiye'de söz konusu dönemde mal ve hizmetlerin fiyatına dahil olarak alınan bir diğer vergi olan ÖTV oranlarında da indirimle gidilmiştir. ÖTV indirimi uygulamasına yönelik ilk düzenleme 16 Mart 2009 tarihli ve 27171 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan **2009/14802 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı** ile gerçekleştirilmiştir.

Bahsi geçen karar ile önceki başlıkta ayrıntıları belirtilen KDV oranı indirimlerinin yanı sıra ÖTV oranı indirimleri birlikte uygulamaya konulmuştur. ÖTV indirimleri esas itibarıyla otomotiv sektörü ile beyaz ve elektronik eşya piyasalarını canlandırmaya yöneliktir. Zira söz konusu kararname ile;

-Ticari araçlara uygulanan ÖTV oranı (yarı römorklerde %1'e, otobüste %1'den %0'a, midibüste %4'den %1'e, minibüste %9'dan %2'ye, motorsikletlerde %22'den %11'e) indirilmiş, motor silindir hacmi 1600'ü geçmeyen otomobillerde %37'den %18'e, 1600 cm³'ü aşanla 2000 cm³'ü geçmeyenlere %60'dan %54'e, 2000 cm³'ü geçen otomobillerde %84'den %80'e indirilmiştir.

-Elektronik eşya ile beyaz eşyadan alınan %6,7 oranındaki ÖTV sıfırlanmıştır.

Bu konudaki son düzenleme 16.06.2009 tarih ve 27260 (mükerrer) sayılı Resmi Gazete' de ilan edilen **2009/15081 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı** ile yapılmıştır. Bu karar ile bir önceki Bakanlar Kurulu Kararı ile uygulamaya konulmuş olan ÖTV indirimleri bir miktar azaltılmıştır. Başka bir deyişle ilk önceki oranlar seviyesine yükseltilememek kaydıyla yeniden düzenlenmiştir. Şöyle ki;

-Ticari araçlara uygulanacak ÖTV oranı; yarı römorklerde %1, otobüste %0, midibüste %1, minibüste %4 olarak belirtilmiştir. Bunlar önceki kararlar aynıdır. Dolayısıyla söz konusu karar ile bir önceki kararın süresi uzatılmıştır. Ayrıca bu karar ile, minibüslerde bir önceki kararda %2'ye indirilmiş olan oranın %4 olarak uygulanmasına, motor silindir hacmi 1600'ü geçmeyen otomobillerde bir önceki kararda %18'e indirilen oranın %27 olarak uygulanmasına, motorsikletlerde bir önceki kararlar %11'e indirilen oranın %16 olarak uygulanmasına geçilmiştir.

-Beyaz eşyadan alınan ve bir önceki karar ile sıfırlanmış olan ÖTV %2 olarak belirlenmiştir.

Bahsi geçen dönemde talebi canlandırmaya yönelik alınan Bakanlar Kurulu Kararlarının yöneldeği sektörler, kapsadığı dönem ve sağladığı vergi avantajına ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda özet olarak verilmiştir.

⁶ Saygın Eyüpgiller & Fatih Saraçoğlu, "Global Krizin Etkilerinin Azaltılması Amacıyla Uygulanılan Harcama Vergileri Oran İndirimlerinin Etkilerinin Değerlendirilmesi", 25. Türkiye Maliye Sempozyumu, **Kriz Ortamında Vergi Politikalarının Değerlendirilmesi**, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2011,s.23.

Tablo 6- Türkiye’de 2007-2009 Döneminde KDV ve ÖTV İndirimi Getiren BKK’ları ve Kapsamları

Bakanlar Kurulu Kararı (Tarih ve Sayı)	Yöneldiği Sektörler	Kapsadığı Dönem	Vergi indimi türü ve Oranı
2007/12143 sayılı BKK	1.Gıda sektörü, 2.Turizm sektörü, 3.Tekstil sektörü (fason üretim yapan tekstil ve konfeksiyon işletmelerinde üretilen mal ve hizmetler) ve 4.Sosyal hizmetler alanında gerçekleştirilen özel sektör faaliyetlerine	Uygulama süresi belirtilmemiş, 30 Mayıs 2007 sonrası dönem	KDV oranı %18’den %8’e
2007/13033 sayılı BKK	1.Özürllülere ait araç ve gereçler istisna kapsamına alınmış, 2.Sanatsal faaliyetler ve uygulanılan müzelere giriş ücretlerini de kapsayarak, 3.İşletme hakkı devri	2. 31 Aralık 2007 tarihinden geçerli olarak 3. 30 Aralık 2007 den geçerli olmak kaydıyla	1.KDV Oranı %1 iken istisna kapsamına alınmış 2.KDV oranı %18’den %8’e indirilmiştir 3. KDV %1 iken kaldırılmıştır.
2009/14802 sayılı BKK	1.İnşaat sektörü (Net alanı 150m2 ve üzeri konut teslimleri) 2. Otomotiv sektörü 3.Elektronik eşya ile beyaz eşya sektörü	15 Mart 2009’dan itibaren 3 ay	1.KDV oranı %18’den %8’e indirildi. 2. ÖTV oranı yarı römorklerde %1’e, -otobüste %1’den %0’a, -midibüste %4’den %1’e, -minibüste %9’dan %2’ye, -motosikletlerde %22’den %11’e -motor silindir hacmi 1600’ü geçmeyen otomobillerde %37’den %18’e, -1600 cm3’ü aşanla 2000 cm3’ü geçmeyenlere %60’dan %54’e, -2000 cm3’ü geçen otomobillerde %84’den %80’e indirildi. 3. %6,7 oranındaki ÖTV sıfırlanmıştır.
2009/14812 sayılı BKK	1.Mobilya İmalatı, 2.Bilgisayar, bilişim ve büro makineleri, 3.KOBİ’lerin kullandığı bazı sanayi ve iş makinaları	31 Mart - 30 Haziran 2009 arası 3 aylık dönem	KDV Oranı %18’den %8’e düşürülmüştür.
2009/15081 sayılı BKK	1.Mobilya İmalatı, 2.Bilgisayar, bilişim ve büro makineleri, 3. Beyaz eşya ve 4.Otomotiv sektörü	30 Haziran -30 Eylül 2009 arası 3 aylık dönem	1.Mobilya ve bilgisayarda KDV oranı %8, 2.Beyaz eşyadan alınan ÖTV oranı %2 olarak, 3.Motorlu taşıtlarda ÖTV oranı;- ticari araçlarda %3, -1600 m3’ü aşmayan otomobillerde %27, -otobüslerde %1, -midibüslerde %1, -minibüslerde %4, -motosikletlerde%16 uygulan.

6.Vergi İndirimlerinin Üretim Üzerindeki Etkileri

6.1.İmalat Sanayi Alt Kolları İtibarıyla Kapasitesi Kullanım Oranı Üzerindeki Etkisi

Gıda ürünleri ve içecek imalatı kolunda Haziran 2007’de %74 olan kapasite kullanım oranı Temmuz 2007’de %77,3’e yükselmiş ve söz konusu oran Ekim 2007’ye kadar artıp, Ekim 2007’de %78,8’e ulaşmıştır. Daha sonra gerileme trendi göstermiştir. 2008 ve 2009 yıllarında genel olarak kapasite kullanım oranı gerilemiştir. 2010 Ocak’ta %69,9’dur⁷. Bu sektörde vergi indirimi kısa dönemde olumlu etki yaratmış, fakat bu etki vergi indirimlerinin uygulamadan kaldırılması ile ortadan kalkmıştır.

Tekstil ürünleri imalatı alt kolunda; Mayıs 2007’de %78 olan kapasite kullanım oranı Haziran 2007’de %79,6’ya ve hatta Ekim 2007’de %80,6’ya ulaşmıştır. Bununla birlikte yılın son iki ayında gerilemiş Aralık ayında %76,5’e kadar inmiştir⁸. Gerilemede 30 Aralık 2007 itibarıyla tekstil hammaddesinde %1 olan KDV’nin %8’e yükseltilmesi ile 5 Ocak 2008 tarihinde %4 tevkifat uygulamasına başlatılmış olmasının rolü olmuş görünüyor. Bu son uygulamalar ile tekstil ürünleri üzerindeki KDV oranında 10 puanlık indirimin yarattığı olumlu etki ortadan kalkmıştır. Ocak 2008’de %72,6’ya gerileyen oran, genel olarak gerileme eğilimi göstermiştir.

Mobilya imalatı alt kolunda; Mart 2009’da %53’e kadar düşmüş olan kapasite kullanım oranı, söz konusu KDV indiriminin uygulandığı dönem %20 oranında artış göstererek, Haziran 2009’da %63,7’ye ulaşmıştır⁹. Vergi indirimi uygulamasının sona ermesi ile birlikte kapasite kullanım oranında düşme eğilimi oluşmuştur. 2010 Ocak itibarıyla söz konusu oran %56,3’dür.

Motorlu kara taşıtı, treyler ve yarı treyler alt kolunda; 2009 Şubat’ında %42,9 olan kapasite kullanım oranı ÖTV indiriminin uygulamaya konulduğu Mart 2009 tarihinden itibaren yükselmeye başlamıştır. Haziran 2009’da %62,5’e, ÖTV indirimi süresinin uzatılmasıyla Temmuz 2009’da %63,4’e, hatta Ağustos 2009’da %65,2’ye kadar yükselmiştir. ÖTV indiriminin uygulandığı Mart-Eylül 2009 döneminde Mart ayına göre Ağustos’ta söz konusu imalat alanında kapasite kullanım oranı %51,9 oranında artış göstermiştir. ÖTV indirimi ile bu alt kol üretimini canlandırmak bakımından başarıya ulaşılmıştır.

Bilgisayar, elektronik ve optik ürünler imalatı alt kolunda Mart 2009’da %64,7 olan kapasite kullanım oranı Mayıs ayında %71,6’ya yükselmiş, Haziran 2009’da ise %67,8’e gerilemişse de KDV oran indirimi uygulamasının süresinin uzatılmasıyla, Temmuz’da %73,4’e, Ağustos 2009’da %76,1’e, kadar yükselmiştir. Eylül 2009 kapasite kullanım oranı %73,4 olarak gerçekleşmiştir. KDV indiriminin uygulandığı Mart- Eylül 2009 döneminde söz konusu imalat alanında kapasite kullanım oranı %13,4 oranında artış göstermiştir. KDV indirimi bu alanda da amacına ulaşmıştır.

Başka yerde sınıflandırılmayan makine ve ekipman imalatı alt kolunda vergi indirimi uygulaması 30 Mart tarihi sonrasında başlamıştır. Söz konusu sektörde KDV oranı indirimi öncesinde Mart 2009’da kapasite kullanım oranı %51,1 iken Haziran 2009’da %57’ye yükselmiştir. Hatta Temmuz 2009’da %59 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu alt kolda vergi indiriminin uygulandığı 3 aylık dönemde kapasite kullanım oranı %11,5 oranında artış göstermiştir. Bu da yine KDV oranı indiriminin söz konusu imalat alanını canlandırdığını ortaya koymaktadır.

⁷ <http://evds.tcmb.gov.tr/cgi-bin/famecigi> (Erişim Tarihi: 25 Mart 2010) İmalat Sanayi alt kollar itibarıyla aylık kapasite kullanım oranları esas alınarak hesaplanmıştır.

⁸ <http://evds.tcmb.gov.tr/cgi-bin/famecigi> (Erişim Tarihi: 25 Mart 2010) İmalat Sanayi alt kollar itibarıyla aylık kapasite kullanım oranları esas alınarak hesaplanmıştır.

⁹ <http://evds.tcmb.gov.tr/cgi-bin/famecigi> (Erişim Tarihi: 25 Mart 2010) İmalat Sanayi alt kollar itibarıyla aylık kapasite kullanım oranları esas alınarak hesaplanmıştır.

6.2. İnşaat Sektörü Üretimi Üzerindeki Etkisi

15 Mart-15 Haziran 2009 periyodunda 3 aylık sürede 150 m2 ve üzeri konut alımlarında uygulanan KDV oranı %18'den %8'e indirilmiştir. Bunun inşaat sektörü üretimi üzerinde yarattığı etkileri değerlendirebilmek için söz konusu sektöre ait TÜİK tarafından geliştirilmiş olan;

- yeni ve ilave bina sayısı,
- yeni ve ilave yapıların bir önceki dönem aynı ayına göre değişim oranı,
- inşaat sektörü üretim, ciro ve istihdam endeksi ve bir önceki dönem aynı ayına göre değişim oranlarına ilişkin veriler incelenmiştir.

Tablo 7-Türkiye'de İnşaat Sektöründe Yeni ve İlave Yapıların Önceki Yıl Aynı Dönemine Göre Değişim Oranı (Mart-Haziran 2009) (%)

Dönemler	Yapı Sayısı Değişim Oranı
Şubat 2009	20,1
Mart 2009	68,4
Nisan 2009	-32,2
Mayıs 2009	-26,3
Haziran 2009	-12,0

Kaynak: TÜİK, Ekonomik Göstergeler, I.Dönem 2010, s.95.

Buna göre; yeni başlanan ve yapılmakta olan yeni ve ilave bina sayısı 2009 yılı ilk çeyreğinde 22151 adet iken ikinci çeyreğinde 18459'a, üçüncü çeyreğinde 17379'a gerilemiş dördüncü çeyreğinde ise 19399 olarak gerçekleşmiştir¹⁰. Böylece 2009 yılı Ocak-Eylül periyodunda sözü geçen konut sayısında %21,5 oranında gerileme olmuştur. Bu durum KDV indiriminin yeni konut inşaatı üretimi üzerinde pek etkili olmadığını göstermiştir. Bu görüş, aynı zamanda Mart-Haziran 2009 dönemi inşaat sektörü yeni ve ilave yapıların önceki yıl aynı dönemine göre değişim oranları tarafından da desteklenmektedir. Zira, Tablo 7'deki veriler yapı sayısındaki değişimin bir önceki yıl aynı aylarına göre; Şubat 2009'da %20,1 iken Mart ayında birden %68,4'e sıçramış olduğunu ancak Nisan 2009'da %32,2 oranında, Mayıs ayında %26,3 oranında Haziran ayında ise %12 oranında gerisinde kaldığını göstermektedir.

Tablo 8- İnşaat Sektörü Üretim Endeksi ve Bir Önceki Yıl Aynı Dönemine Göre Değişim Oranı (2009 Yılı)

Dönemler	Üretim Endeksi	Değişim Oranı (%)
I.Çeyrek	81,6	-18,4
II.Çeyrek	101,4	-21,1
III.Çeyrek	106,0	-17,6
IV.Çeyrek	96,7	-8,0

Kaynak: TÜİK, Ekonomik Göstergeler, I.Dönem 2010, s.106.

¹⁰ TÜİK, Ekonomik Göstergeler, I.Dönem 2010, s.104.

2008 yılı son çeyreğinde 105,1 olan inşaat sektörü üretim endeksi¹¹ 2009 yılı ilk çeyreğinde 81,6'e düşmüştür. Mart-Haziran periyodunda ikinci çeyrek boyunca uygulanan KDV indirimi ile üretim endeksi bir miktar yükselerek 101,4'e ulaşmış, üçüncü çeyrekte ise 106'ya yükselmiş beraber dördüncü çeyrekte 96,7'ye gerilemiştir. Üretim, bir önceki yıl aynı dönemine göre birinci çeyrekte 18,4, ikinci çeyrekte 21,1 üçüncü çeyrekte 17,6, dördüncü çeyrekte 8 oranında gerilemiştir.

Tablo 9- Türkiye'de İnşaat Sektöründe Yeni ve İlave Yapıların Önceki Yıl Aynı Dönemine Göre Değişim Oranı (Mart-Haziran 2009) (%)

Dönemler	Ciro Endeksi	Bir Önceki Yıl Aynı Dönemine Göre Değişim	İstihdam Endeksi	Bir Önceki Yıl Aynı Dönemine Göre Değişim
I.Çeyrek	87,5	-5,7	83,6	-19,3
II.Çeyrek	132,9	-7,5	87,6	-23,4
III.Çeyrek	132,3	-22,0	92,6	-18,6
IV.Çeyrek	198,6	-15,6	90,0	-15,9

Kaynak: TÜİK, Ekonomik Göstergeler, I.Dönem 2010, s.106.

Aynı zamanda inşaat sektörü ciro endeksi 2008 yılı dördüncü çeyreğinde 235,2¹² iken, 2009 yılı birinci çeyreğinde 87,5'e¹³ düşmüştür. Bahsi geçen endeks 2009 yılı ikinci çeyreğinde 132,9'a yükselmiş, üçüncü çeyreğinde durumunu korumuş dördüncü çeyreğinde ise 198,6'ya yükselmiştir. Bu ikinci ve dördüncü çeyrekte vergi indiriminin amacına ulaştığını göstermektedir. Bununla birlikte, endeksin bir önceki yıl aynı dönemine göre değişim oranı incelendiğinde; 2009 birinci çeyrekte %5,7 oranında, ikinci çeyrekte %7,5 oranında, üçüncü çeyrekte %22 oranında ve dördüncü çeyrekte %15,6 oranında gerileme olduğu tespit edilmiştir¹⁴.

İnşaat sektörü ciro endeksi 2009 yılı birinci çeyreğinde 87,5 iken ikinci çeyreğinde 132,9'a yükselmiş, üçüncü çeyrekte durumunu korumuş, dördüncü çeyrekte tekrar yükselerek 198,6'ya ulaşmıştır. Bununla birlikte bir önceki yıl aynı dönemine göre gerilemeler kaydetmiştir. Tablo 9'da yer alan söz konusu veriler KDV indiriminin sektörde olumlu etkiler yaratamamış olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan inşaat sektörü istihdam endeksi 2009 yılı ilk çeyreğinde 83,6 iken ikinci çeyrekte 87,6'ya, üçüncü çeyrekte 92,6'ya yükselmiş fakat dördüncü çeyrekte 90'a inmiştir. Üretim ve ciroda olduğu gibi 2009 yılı inşaat sektörü istihdamında da bir önceki yıl aynı dönemlerine göre gerileme görülmüştür. 2009 yılı boyunca inşaat sektörü istihdamının bir önceki yılın gerisinde kalmış olduğu Tablo 9'de yer alan veriler tarafından göz önüne serilmektedir.

¹¹ TÜİK, Ekonomik Göstergeler, I.Dönem 2010, s.106.

¹² TÜİK, Ekonomik Göstergeler, I.Dönem 2010, s.106.

¹³ TÜİK, Ekonomik Göstergeler, I.Dönem 2010, s.106.

¹⁴ TÜİK, Ekonomik Göstergeler, I.Dönem 2010, s.106.

6.3. Turizm Sektörü Üzerindeki Etkisi

30 Mayıs 2007 sonrasında turizm sektöründe %18 olarak uygulanan KDV'nin %8'e indirilmesinin sektör üzerindeki etkilerini değerlendirmeye yönelik olarak TÜİK ziyaretçi sayısı ve gelir verileri incelenmiştir.

Tablo 10- Türkiye'de Turizm Sektörü Gelişimi (2006-2010)

Yıllar	Ziyaretçi Sayısı	Değişim Oranı (%)	Gelir (Milyon Dolar)	Değişim Oranı (%)
2006	23.148.668	-	16.850	-
2007	27.214.988	17,5	18.487	9,7
2008	30.979.979	13,8	25.415	37,4
2009	32.006.149	3,3	25.064	-1,3
2010	33.027.943	3,1	24.931	-0,5
2006-2009 Ort.	29.275.545		22.149	

Kaynak: TÜİK, Ekonomik Göstergeler, I.Dönem 2010, s.311 ve TÜİK, Ekonomik Göstergeler IV.Dönem 2012, s.305.

2007 yılı ve sonrası yıllarda 2006-2010 dönemi ortalamasının üstünde ziyaretçi olmuştur. Bununla birlikte turizm gelirleri 2006 yılına göre 2007 yılında %9,7, 2008 yılında %37,4 oranında artış göstermişken, 2009 yılından itibaren gerileme eğilimi içinde olmuştur. Bu KDV indiriminin kısa dönemde etkili olurken uzun dönemde etkisini kaybettiğini göstermektedir.

6. Sonuç

Türkiye'de 2007 yılında hissedilmeye başlayan 2008 yılında ilerleyen ve 2009 yılında önemli üretim ve istihdam kayıplarına yol açan ekonomik kriz yaşanmıştır. Krizin etkilerini gidererek üretim ve istihdamı artırmaya yönelik olarak Keynesyen genişletici vergi politikası KDV ve ÖTV indirimleri şeklinde uygulanmıştır. Söz konusu indirimler Bakanlar Kurulu Kararları ile gerçekleştirilmiştir. Vergi indirimleri dış talepte oluşan daralma sebebiyle üretim ve istihdamı düşen kimi sektör ürünlerine yönelik olarak belli bir süre ile sınırlı olmayan, kimi sektör ürünlerine üç ay gibi geçici süre için uygulanmıştır. Kimi sektör ürünlerine ise başlangıçta üç ay süre ile uygulanması kararlaştırılan indirim oranları, üç ay sona ermeden yeniden gözden geçirilmiş ilk önceki oranların altında fakat indirilmiş olan oranın üstünde yeniden belirlenerek yeni bir karar ile uygulama süresi üç ay daha uzatılmıştır.

Vergi indirimlerinin uygulandığı sektörler esas itibarıyla imalat sanayi, inşaat ve turizm sektörleridir. İmalat sanayi alt kollarından; gıda ve içecek imalatı, mobilya imalatı, tekstil ve konfeksiyon ürünleri imalatı, motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı romok) imalatı, bilgisayar, elektronik ve optik ürünlerin imalatı, bilişim ve büro makineleri, beyaz eşya imalatı, KOBİ'lerin kullandığı bazı sanayi ve iş makinelerine yönelik olarak vergi indirimleri uygulanmıştır. Vergi indirimi süresi başlangıçta üç ay olup, vergi indirimi politikası sonradan bazı alt sektör ürünlerine üç ay daha uygulanmaya devam etmiştir. Bahsi geçen sektörler imalat sanayi kimi alt kollarıdır. Bunlardan mobilya, bilgisayar, bilişim ve büro makineleri KDV oranı indirimi bir önceki karar ile indiği (%8) seviyede, beyaz eşya ile motorlu taşıtlara uygulanacak vergi oranları

---

ise yeniden belirlenmiş olup vergi indirimi politikası yeni indirilmiş oranlar üzerinden üç ay daha uygulanmaya devam etmiştir.

Vergi indirimlerinin uygulandığı sektörlerden; gıda ve içecek imalatı, tekstil ve konfeksiyon, mobilya, motorlu kara taşıtı, treyler ve yarı treyler imalatı, bilgisayar, elektronik ve optik ürünler, beyaz eşya ve KOBİ'lerin kullandığı makina ve ekipman imalatı alanlarında vergi indirimlerinin uygulandığı dönem boyunca her ay itibarıyla kapasite kullanım oranı artışı görülmüştür. Fakat vergi indirimleri uygulamadan kaldırıldıktan sonra söz konusu olumlu etki ortadan kalkmıştır. Yani söz konusu sektörlerde KDV ve ÖTV sektörleri canlandırıcı etkiyi vergi indirimi dönemi ile sınırlı olmak suretiyle yaratmıştır. Diğer taraftan turizm sektöründe KDV indirimini takip eden iki yıl boyunca gelir artışı görülmüştür. Bununla birlikte inşaat sektörüne uygulanan ÖTV indirimi amacına hizmet etmemiştir. Söz konusu indirim döneminde inşaat sektörü üretim ve istihdam endeksi 2009 yılı ikinci ve üçüncü çeyrek döneminde artış göstermiş olup ciro endeksi ikinci ve dördüncü dönemde artış göstermiştir. Bununla birlikte inşaat sektörü üretim, ciro ve istihdamında bir önceki yıl aynı dönemlerine göre artış kaydetmediği gibi tersine gerileme göstermiştir.

Kaynakça

Eyüpgiller, Saygın & Fatih Saraçoğlu, “Global Krizin Etkilerinin Azaltılması Amacıyla Uygulanan Harcama Vergileri Oran İndirimlerinin Etkilerinin Değerlendirilmesi”, 25. Türkiye Maliye Sempozyumu, Kriz Ortamında Vergi Politikalarının Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2011

TÜİK, Ekonomik Göstergeler, I.Dönem 2010.

TÜİK, Ekonomik Göstergeler, IV.Dönem 2012.

30 Mayıs 2007 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan **2007/12143 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı**

30 Aralık 2007 tarihli ve 26742 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan **2007/13033 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı**

4 Ocak 2008 tarih ve 26746 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan **107 sıra no’lu Genel Tebliğ**

16.3.2009 tarih ve 27171 sayılı Resmi Gazete’ de ilan edilen **2009/14802 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı**

29.03.2009 tarih ve 27184 sayılı Resmi Gazete’de ilan edilen **2009/14812 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı**

16.06.2009 tarih ve 27260(mükerrer) sayılı Resmi Gazete’ de ilan edilen **2009/15081 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı**

16 Mart 2009 tarihli ve 27171 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan **2009/14802 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı**

<http://evds.tcmb.gov.tr/cgi-bin/famecgi>

<http://www.tuik.gov.tr>